

OBICEIURILE DIN TIMPUL POSTULUI-MARE ȘI SĂPTĂMÂNA PATIMILOR, LA SÂRBII BĂNĂȚENI

Pr. Blagoe Ciobotin

Calendarul creștin ortodox cuprinde patru posturi care, ca durată, acoperă mai multe săptămâni. Cel mai lung dintre aceste posturi, dar în același timp și cel mai sever dintre ele, este postul Paștelui. Acest post cuprinde șapte săptămâni. Paștele este sărbătoarea sărbătorilor, cel mai mare praznic creștin ortodox. Paștele cade întotdeauna, după calendarul ortodox, în prima duminică, după prima lună, de la echinocșiul de primăvară. Din această cauză nici data sărbătoririi Paștelui nu este întotdeauna aceeași. Cel mai devreme, (după calendarul vechi) Paștele poate cădea în data de 22 martie/4 aprilie, iar cel mai târziu, la data de 25 aprilie/8 mai. Se poate întâmpla, adevărat, foarte rar, ca din această cauză, sărbătoarea Bunevestiri să cadă în ziua de Vinerea-Mare.

Sărbătoririi Paștelui, după cum am și amintit, îi preced șapte săptămâni de post. Dar înaintea începerii acestor șapte săptămâni de post, din punct de vedere spiritual, Biserica Ortodoxă își pregătește credincioșii, prin conținutul sfintelor Evanghelii care se citesc în biserică, în cele patru duminici de dinaintea începerii postului.

Postul creștin ortodox are două laturi: partea trupească, (fizică) și postul spiritual. Aceasta înseamnă că, pe timpul întregi perioade de post creștinul are îndatorirea să se abțină, nu numai de dulce, de alcool, de fumat, dar ce este cel mai important, trebuie să poarte grija propriului suflet. Adică, este necesar ca în timpul postului prin pocăință, rugăciune, cugetul curat și prin neîncetată gândire la Dumnezeu, să-și curețe sufletul de tot "balastul" păcatului. Pentru aceasta, prima duminică cu care în biserică se începe un nou ciclu al sfintelor slujbe, (de altfel prima duminică, din cele patru, de dinaintea începerii postului) se numește "Duminica vameșului și a fariseului". Sâmbătă, la slujba de Denii, premergătoarea Duminicii vameșului și a fariseului, cu care de altfel și începe acest nou ciclu de pocăință, se cântă în felul următor: "Fraților, să nu ne rugăm asemenea fariseului", adică să nu fim mândri și fățarnici, ci asemenea vameșului, în cea mai mare smerenie și pocăință să venim în fața lui Dumnezeu și Să-l rugăm să ne mântuiască. Prin urmare, începând cu această duminică, Biserica ne insuflă și încearcă să ne introducă în această cugetare spirituală precum și în înțelegerea exactă a Postului.

În duminica următoare, Sfânta Evanghelie ne vorbește și ne învață despre fiul-risipitor. Ascultând cu atenție această pericopă din Sfânta Evanghelie, vom auzi cum și mai mult se accentuează această latură spirituală a postului. Smerenia, pocăința, cugetarea spirituală a fiecărui credincios, care este îndemnat să privească în adâncul sufletului său, și în cea mai mare pocăință să recunoască în fața lui Dumnezeu propria neputință, păcătoșenia. Și prin adevărată pocăință să dezrădăcească din suflet toate patimile și răul. De altfel, postul însemnează reținere de la tot ceea ce poate produce plăcere trupului, inclusiv de gânduri care pot produce, de asemenea, plăcerea trupului, pentru că prin gând, prin minte, pătrunde în om ispita.

Penultima duminică de dinainte de post se numește “Duminica lăsatului sec, de carne”. Aceste duminici de lăsața secului, sunt duminicile de dinaintea posturilor mari, când toți membrii familiei se adună la masa comună. Începând cu duminica lăsatului sec de carne, și până la Paști nu se mai mănâncă carne.

Ultima duminică de dinaintea începerii postului se numește “Duminica lăsatului sec de brînză”. În această duminică se mănâncă hrană bazată pe lapte și produse lactate, fără carne. Analizând mai atent aceste prescripții bisericești ale postului, vedem că ele conțin un bogat fundament medical, pentru a nu se trece imediat de la o mîncare grea, dulce, la un post sever, cu mîncăruri gătite numai cu apă, din prima săptămână a Marelui Post. În această duminică se caută ca la masă să se consume în general totul, pentru că începând cu ziua următoare începe postul.

La lăsața secului era obiceiul ca persoanele în vîrstă împreună cu copii să-și ungă mîinile, picioarele, pieptul cu câte un cățel de usturoi. Pe urmă, această bucățică de usturoi, fiecare o planta în pămîntul din glasta cu flori. După cîteva zile fiecare al casei va căuta bucățica de usturoi pe care a plantat-o spre a vedea dacă a încolțit. Se spunea că acei membri ai casei cărora usturoiul le-a încolțit, respectivii vor fi feriți de fantome și de duhuri rele. Cei al căror usturoi nu a încolțit vor avea “șanse” să fie vizitați de stafii.

Lunea din prima săptămână din post, se mai numește și *lunea curată*. De dimineață femeile pregăteau leșia, apa amestecată cu cenușă, în care fierbeau tacămurile, oalele, farfuriile, pentru ca acestea să nu rămână cu urme de grăsimi. În această săptămână se fierbe doar cu apă, fără ulei.

Sîmbăta Sfîntului Teodor (2 martie) copiii și vîrșnicii merg la biserică pentru a se împărtași. În Gelu era obiceiul ca atunci când nu era post, într-unul din birturile particulare, de pe vremuri, (de dinaintea războiului), după prînz, muzicanții satului cântau pentru dans. Acolo se adunau laolaltă tineretul și vîrșnicii unde dansau, glumeau, povesteau. La lăsața secului în această duminică, muzicanții cântau pentru ultima dată, adică luînd pauză pe întreaga perioadă a postului. Nu se mai cânta și nu se mai dansa până în ziua de Paște. În această perioadă a postului, tinerii ieșeau la marginea satului, la izlaz, unde se jucau diferite jocuri specifice satului, care astăzi nu se mai joacă, întrucît s-au uitat, rămînînd doar în memoria acelor care le-au jucat.

În vinerea de dinaintea sîmbetei Sfîntului Teodor era obiceiul, care și astăzi se mai practică în unele case, ca atît copiii cît și adulții să se îmbăieze și să se spele cu apă în care se introduc crenguțe înmugurite sau înflorite de corn. Mamele spuneau copiilor în timp ce îi îmbăiau: “să crești mare și să fii tare ca și cornul”. Era interzis, ca seara, în prima săptămână din post să se lucreze. Mai ales femeilor le era interzis lucrul de mîna. În seriile primei săptămîni din Postul-Mare femeile se adunau la șezătoare, povestind, iar bărbații de obicei jucau cărți. Se credea că în aceste seri, mai ales pe la miezul nopții, pe ulițele satului trec “caii lui Sîntoader”. În timpul acestei prime săptămîni din post se evita circulația noaptea pe ulițele satului, ca nu cumva să apară acești cai ai lui Sîntoader care pot călca pe oricine întîlnesc în calea lor. Copiii, mai ales, trebuiau să fie cumiți și să se culce mai devreme decît de obicei.

Sfinții 40 de mucenici din Sevastia (9 martie). În această zi femeile nu spălau și nu călcau. Gospodarul, gazda casei, în dimineața acestei zile mergea în grădină, iar acolo aprindea un mănunchi de paie sau uscături. Peste acest foc sărea de trei ori la rând. Săritura peste foc simboliza scuturarea iernii. Peste acest foculeț puteau pe urmă să sară, tot de trei ori, toți din casă. De asemenea, în glumă, se spunea că în această zi, în amintirea celor 40 de mucenici, este bine, cei care rezistă să bea 40 de pătărele de țuică.

Bunavestire - sărbătoare care întotdeauna cade în data de 25 martie. În această zi Sfântul Arhanghel Gavril a vestit-o pe tânăra Maria că Dumnezeu a cercetat-o și a ales ca ea să devină Maica Domnului, Preasfântă Născătoare de Dumnezeu. Acest praznic oamenii îl mai numesc Bunavestire-Mărturisire. În localitatea Cenad se povestește că într-un an gerul era așa de mare încât Mureșul a înghețat într-atâta încât oamenii l-au trecut cu trei perechi de boi. De aici și epitetul de Mărturisire. În această zi oamenii merg la biserică, iar după prânz nu se lucrează.

Pe durata întregului post, miercură și vinerea, în biserică se slujește Liturgia Darurilor Înainte Sfinților. În sat, aceste Liturghii se mai numesc și "Ceasuri". În a cincea săptămână din post, miercură și vinerea seara, în biserică se slujesc Deniile adică, Canonul Sfântului Andrei și Acatistul Preasfintei Născătoare.

Sâmbăta Sfântului Lazăr - este sâmbăta din săptămâna Floriilor, a șasea din post. Aceasta este o zi de bucurie, mai ales pentru copii. După prânz, înaintea slujbei de vecernie, în sat se iese după crenguțe de salcie. Aceste crenguțe, depinzând de perioada din an, pot fi doar înmugurite sau chiar înflorite.

La ieșirea din sat sunt așezate cruci (troițe), la care se oprește procesiunea, la Sfântul Gheorghe, la Înălțarea Domnului și la Rusalii, când se iese cu Litia în câmp. La una din aceste cruci, în sâmbăta Sfântului Lazăr, se aduce un snop de crenguțe de salcie. Înaintea vecerniei, din biserică se pornește procesiunea.

Preotul îmbrăcat în veșminte, urmat de copii și de adulți, cu cei care duc steagurile și cu icoana "Intrării în Ierusalim" a Mântuitorului ocolesc biserica și pornesc pe ulițele satului spre acea cruce unde este pregătită salcia. Cum se ajunge în acest loc, preotul sfințește aceste crenguțe de salcie, care pe urmă se împart fiecăruia. Cântând troparul Floriilor, cu aceste crenguțe sfințite, copiii și adulții, în procesiune, se reîntorc înapoi în biserică. În biserică, fiecare lasă aceste crenguțe pe o masuță pregătită pentru această ocazie și în liniște participă la slujba de vecernie. Aceste crenguțe de salcie sfințite preotul le împarte a doua zi, de Florii, la slujba de utrenie, sau la sfânta Liturghie, tuturor celor care sunt prezenți în biserică. Aceste crenguțe sfințite, cei de-ai casei, le așează în jurul icoanei patronului casei, alții le duc la holdă, iar unii le înfig în grădinița cu flori din fața casei. Pentru această zi mamele își îmbracă copiii cu cele mai frumoase hăinuțe. Fiecare copil duce în mână un clopoțel sunând în timpul procesiunii.

Floriile - a șasea duminică din Marele Post al Paștelui, și-a primit denumirea după sărbătoarea ce se serbează în această zi, respectiv intrarea triumfală a Mântuitorului în Ierusalim. În această zi locuitorii Ierusalimului l-au întâmpinat asemenea unui rege, având în mâini crenguțe înverzite. În această duminică locuitorii satului merg la

biserică, iar după masă oamenii ies la stradă și la șezătoare. Săptămâna care urmează după duminica Floriilor se numește “Săptămâna Patimilor”, întrucât ne amintește de patimile Mântuitorului. Există un obicei care este cunoscut și respectat de către gospodine. În “Săptămâna Floriilor” de dinaintea “Săptămânii Patimilor”, femeile nu seamănă nimic în grădină. Există credința după care tot ce se seamănă în săptămâna Floriilor va ajunge doar la stadiul de înflorire, neaducând rod.

Săptămâna Patimilor - este săptămâna de dinaintea Învierii Mântuitorului, iar zilele acestei săptămâni toate poartă atributul de “mare”: spre exemplu: Miercurea-mare, Joia-mare, Vinerea-mare. În această săptămână femeile nu executau lucru de mână, nu spălau, nu călcau, nu se lucra cu acul.

Miercurea-Mare - sau Miercurea Patimilor. Până în această zi, femeilor rămase în urmă cu lucrul li se mai permitea să-l termine. Din această zi urmează pregătirile pentru Sfintele Paști.

Vinerea-Mare. Este ziua în care se ține post negru. Cei care din motive de sănătate nu rezistă mănâncă la prînz sau seara, dar obligatoriu mîncare de post. În unele gospodării, în această zi femeile fac floricele. Nelucrându-se nimic în această zi, oamenii ieșeau la stradă, la șezătoare și mîncau floricele. Se spune că se mănâncă floricele pentru a opri apariția bubelor și a herpesului. În localitatea Variaș și Cenad femeile duc floricelele în biserică împărțindu-le celor prezenți. În Vinerea-Mare biserica este deschisă pe parcursul întregii zile. În mijlocul bisericii este așezat mormântul Mântuitorului în care preotul la slujba de vecernie așază Sfântul Epitaf. Credincioșii vin să se închine sărutând Epitaful, crucea și Sfânta Evanghelie care sunt așezate în mormântul Mântuitorului. După miezul nopții, la Gelu, se slujește Prohodul, în curtea bisericii unde se aprinde foc. Tinerii vin de cu seară, aprind focul, stînd în jurul focului și păzind mormântul Mântuitorului, asemeni soldaților din Evaghelie. Unele gospodine au obiceiul ca în această zi să vopsească ouăle de Paști.

Sâmbăta-Mare - sau Sâmbăta Patimilor. În această zi femeile pregăteau bucatele pentru Paști, iar bărbații pregăteau nutrețul pentru ca în zilele sfinte de Paști să-l aibe la îndemână. Unele gospodine în această zi vopsesc ouăle de Paști. Aceste ouă colorate, a doua zi de Paști le împart pomană pentru cei decedați. În localitatea Gelu era înainte un obicei după care în prima zi de Paști nu era voie să mănânci ouă roșii, pentru a nu te îmbolnăvi de amigdalită, de roșu în gât. Nu se mîncau ouăle până ce înainte nu se împărțeau de pomana morților.

Începînd cu slujba Deniei-Mari din Joia-Mare în Biserică nu se mai trag clopotele până la slujba Învierii. Se bate doar toaca. Cu acest prilej, în curtea Bisericii, începînd cu Joia Mare se montează o scîndură pe care copiii și tinerii bat toaca. Toaca se bate seara în Joia-Mare, Vinerea-Mare toată ziua, precum și în Sâmbăta Patimilor.

Paștele sau Învierea Domnului. După slujba de Înviere, de la miezul-nopții, preotul sfințește pasca, cozonacul, brînză, ouăle care sunt aduse în Biserică de către credincioșii ucrainieni dar și sârbi. Fiecare familie care a pregătit Pasca, cum ajunge acasă de la slujba de Înviere, se așază la masă și ca o binecuvîntare mănâncă din această pască. Înainte de masă, de dimineață, oamenii merg la biserică, salutându-se între ei cu creștinescul salut “Hristos a înviat” răspunzînd “Adevărat a înviat”. Cei

evlavioși așa salută până la ziua Înălțării Domnului. După ce se întorc de la biserică, cei din casă se așază în jurul mesei care abundă în bucate. De obicei se pregătește friptura de miel, iar unii pentru această sfântă zi mai taie și câte un porc mai micuț. În ultimii ani s-a încetățenit un obicei ca în prima zi de Paști finii să meargă la nașii lor cu tortul. Înainte, în loc de tort se ducea cozonac frumos împletit.

Paștele Morților - a doua zi de Paști sau luna din Săptămâna Luminată. După ce se termină Sfânta Liturghie, cei prezenți în biserică în frunte cu cei care duc steagurile, cu preotul care duce icoana Învierii Mântuitorului, înconjurând o dată biserica, în procesiune apoi se îndreaptă către cimitir. Pe drum preotul îmbrăcat în cele mai strălucitoare veșminte, împreună cu cantorii cântă "Învierea Ta, Hristoase". Foarte mulți în această zi nu mai vin la biserică, mergând direct la cimitir. Cei care merg în ziua aceasta la cimitir, duc cu ei un coșuleț cu plăcinte și ouă vopsite pe care le împart pentru pomana morților. De asemenea, la cimitir se mai duce o bocală cu apă, o sticlă cu vin. Cu apa și cu vinul se udă fiecare mormânt în semn de cruce. Se mai duce la cimitir și țuică, care de asemenea se împarte pentru sufletul celor decedați. În localitatea Gelu există un obicei după care, femeile care dau de pomană pentru sufletul morților, tot ceea ce împart este dat, obligatoriu peste mormântul celui decedat. Întinzând peste mormânt pomana, ele spun: "Să fie de pomana sufletului lui..." Aici, la cimitir, dar și pe stradă copiii ciocnesc ouăle primite, concurând care dintre ei a primit oul cel mai tare. Cel al cărui ou s-a spart, îi cedează oul spart învingătorului. Era obiceiul ca ouăle să fie ochite și sparte cu monede. De asemenea câștigătorul lua oul spart. Tot în localitatea Gelu se mai practică un obicei, anume că acele familii - în cadrul cărora un membru a fost recent cununat, în anul respectiv, la Paști, nu-și fac prezența la cimitir pentru a face pomană, considerându-se că pentru familia în cauză este anul bucuriei și nu unul al tristeții. Înainte de război, în această a doua zi de Paști, finii mergeau la nași în vizită, ducând cozonac și ouă roșii. Cozonacul era frământat cu ouă și cu lapte. Gospodinele împleteau acest cozonac în trei fire, iar altele mai îndemânatic, chiar în patru fire. Cozonacul îl așezau într-un șervet mare brodat, de culoare albă, special pentru această ocazie. În zilele noastre acest cozonac este înlocuit cu clasicul tort.

Duminica Tomii. Este prima duminică care urmează după Duminica Paștilor. Duminica Tomii este în popor numită și Păștița sau Paștele-Mic. Săptămâna dintre Duminica Paștilor și Duminica Tomii se numește Săptămâna-Luminată. În ziua de sâmbătă, dinaintea Duminicii Tomei, femeile roșesc din nou ouăle, care se împart a doua zi, după Liturghie, ca pomana morților. Cele mai multe se împart copiilor. Aceste ouă, înainte de a fi împărțite, gospodinele mai întâi le tămâiază, rostind rugăciunea "Tatăl nostru"

Și în zilele noastre, în mare parte, aceste obiceiuri se păstrează. La sat, atmosfera de sărbătoare se simte foarte bine, iar spiritual se poate "trăi" fiecare moment al acestor zile sfinte. Însă din cauza ritmului accelerat al vieții noastre zilnice, precum și din cauza grijilor, dar și din cauza comodității, mulți dintre noi practicăm aceste obiceiuri doar formal, sau chiar le ignorăm, considerându-le demodate. Uitarea sau nerespectarea acestor obiceiuri, strâns legate de evenimentele pe care le evocă biserica

noastră strămoșească, denotă că, poate, inconștient începem să ne dezrădăcinăm, să uităm de adevărata credință care ne-a menținut atâtea zeci de veacuri, de valorile morale care ne-au pecetluit istoria și existența. Aceste obiceiuri sunt parte din istoria noastră, sunt parte din noi, din genealogia noastră. De aceea, aceste obiceiuri creștine, sau încreștinate, trebuiesc păstrate și cultivate ca ceva viu și-n permanență actuale.

GEBRÄUCHE WÄHREND DER GROSSEN FASTENZEIT UND PASSIONS WOCHE

Zusammenfassung

Das Werk des Priesters Blagoe Ciobotin "Gebräuche während der grossen Fastenzeit und der Passionswoche" beschreibt die Frühlingsgerbräuche, welche in engem Zusammenhang mit den religiösen Gebräuchen sind, die in dieser Jahreszeit von der orthodoxischen Kirche verkündet und gefeiert werden. Es werden die Gebräuche der Serben und Ukrainer aus der orthodoxisch-serbischen Pfarrgemeinde aus Gelu beschrieben, ebenfalls die der Serben aus der orthodoxischen Kirchengemeinde aus Cenad, beide Ortschaften aus dem Kreis Temesch.

Bemerkenswert ist dass man in diesen Gebräuchen Elemente christlicher Abstammung (die Weihung der Ostereier bevor der Verteilung) aber auch heidnische Elemente (Sântoagers Pferde, der Knoblauch mit dem sie eingerieben wurden) wiederfindet. Ebenfalls kann man den religiösen, profilaktischen und künstlerischen Charakter dieser Gebräuche beobachten.

Die Ostereier wurden nicht nur rot, sondern auch grün und violett, in Cenad sogar schwarz gefärbt.

Die Verzierungen der Ostereier besteht meistens aus Blumenmotiven. Es wurden sogar verschiedene Blätter aufs Ei befestigt, in Tüll eingewickelt und in Farbe gelegt. Nachdem es aus dem Farbbad herausgenommen und das Blatt entfernt wurde, blieb das Ei an dieser Stelle weiss. All diese Gebräuche sind das Resultat der Spiritualität der serbischen Bevölkerung aus diesem Landesteil, und gleichzeitig ein Ausdruck der gemeinsamen Spiritualität der grossen banater Familie.